

קבורה בא"י

תל: 052-6666666

המסמך מס' 1 - ת"י וק"מ 101/2017

שלכן צריך להשיב בקצרה כי אסור לפנות את עצמות השר משה מונטיפיורי ועצמות אשתו ז"ל מקברם לא רק מצד איסור פינוי המת שהוא ג"כ איסור שמצד זה היה אולי מקום לומר שליכא איסור כשכוונתם לפנותו לא"י, אף שגם זה פשוט וברור ששייך זה רק לבנים שרוצים בטובת אביהם ואכס, אבל לא לאחרים אף אם היה אמת שכוונתם הוא לטובת המת כי מדוע דואגים לטובת מת זה ולא להרבה גאוני עולם וצדיקים וקדושים שבכל המדינות בחו"ל שהם עדיפי מהשר ואשתו שהם רבותינו הקדמונים בין גאוני האשכנזים בין גאוני הספרדים אשר הם רבותינו בין לאשכנזים בין לספרדים ומניחין אותן להשאר בחו"ל וכשיטתו קברי השר ואשתו יהיה כמבויין את כל רבותינו מימות עולם, אבל הא הוא צוה שיקברוהו דוקא בעירו שבחו"ל אף שידע מארץ ישראל, וכרוב רצונו להיות נקבר בעירו שבחו"ל לא בא אף בימיו האחרונים שהיה וכן משלג להשאר בא"י ולמות שם ולהקבר שם, הרי חויגן שהיה לו טעם גדול ואין לנו הרשות לעבור על צוואתו בשום אופן ואסור לפנותם אפילו לקוברם בא"י. וצריך לבאר לשופטי המדינה כשלא ירצו לשכנע לדין התורה כמו שעברו ומכרו את בית המדרש והבתים שנבנה לבני תורה, שעל זה לא עשה אותן לאוטוטרופסים רק שיקיימו מה שצוה להם ולא שיעברו על צוואתו שמסתבר שגם שופטי המדינה לא יתנו להם רשות לזה, והגני חידם,

משה פיינשטיין

אצטק נש"ל יו"ר סניף ה' א"י ת"י

קבורה בא"י או ליד בני המשפחה בחו"ל

הג"ח וסישהו צלצל, ושאלתי רבינו בשבילו אודות מישהו שנפטר, ובחייו, קנה למשפחתו קברים במקום אחד באמריקה, אבל הוריו נקברים בבית קברות אחר, וגם אמר כמה פעמים לאשתו ולאחד מבניו, אחר שחזר מביקור לא"י, שיהיה דבר טוב להיות נקבר שם. ועכשיו שנפטר שואלים בניו איפה לקבור לכתחילה, אם לא"י, או כאן, ואם כאן, איפה, שמאחר שהוריו נקברים בבית קברות אחר, טוענים אחיו שיותר טוב לקבורו שם, בפרט מאחר שלא נקבר שום אחד עדיין בקבר המשפחה החדשה.

והשיב רבינו שמה שקנה קבר כאן לא חשוב, דהלא גם אם כבר נקבר, מותר ללקוט עצמותיו ולהעבירו לא"י, וכל שכן אם עדיין לא נקבר, וגם אמר שטוב להקבר בא"י. וממילא, אף שאין חיוב מצד צוואה על היורשים להעבירו לא"י, מ"מ בוודאי מן הראוי כך לעשות.

ת"י וק"מ 101/2017

וכתב הכל ס' (ס' קיד דף ס"ח): הטעם שאין מפנין המם ממקום למקום לפי שהנלטל קשה למתים מפני חכר לדבר (ל"ג ג' י"ג) ונמני אז ינתן לי ובשמואל הוא לומר (ש"ח ס"ט) למה הנוסמי לפנות זו ואם לז"ל לקברו נכחו ולהפסיקו למי הקברום מזה לקיים דבריו (א):

גמר מס"ס ת"י וק"מ 101/2017

ס) איסור פנוי מת הוא מטעמים הללו, משום "ניחול" שנראה המת בניחולו (ב"ב קנ"ד) ומשום "חרדת הדין" כשמרגיזין אותו במנוחתו. ובכלל היא חסך במנוחה ואין לבלבל מנוחתו, (והנה לפמ"ש הבי"י שס"ג בשם הג"א והס"ו והש"ך שם - משמע שענין "בלבול" ה-חרדת הדין אחת היא, ומלשון הג"ב יו"ד פ"ט מדברי הרב השואל ומהח"צ סס"י ג' משמע שענין בלבול הוא טעם שלישי.) י) ולפמ"ש הג"ב (שם פ"ט) הנה בעצמות אחר שנתעכל הבשר לגמרי - אין בהם שני הטעמים. לא ניחול דהא לא ניכר מצורת השנים ולא חרדת הדין. וכ"ס מהא דמצינו בכ"ד (מ"ק ח') ושמותו ש"ג וסנהדרין מ"ו ועוד) שהיו נוהגין

טעמים שלא להוליך מת לארץ ישראל לקבורתו רבינו אמר שאינו "שבע רצון" מאותן שמוליקין את המת מארה"ב לארץ ישראל לקבורה, והיו לו כמה טעמים על זה: א', מפני הלנת המת, ולפעמים זה גורם גם ניחול המת אם חוק המדינה דורש שיוציאו את דם המת ממנו וכאשר דורשת עכשיו המדינה שס"ג ב', שעל ידי זה מתחזק הרעיון הציוני, ג', שיש מצוח על הבנים לבקר קברי אבותם בכל שנה בימי הסליחות וכדומה, וזהו התעוררות לתשובה בשביל הבנים, ואם האב נקבר בארץ רחוקה אי אפשר לבקר קברו בתמידות ואמר על עצמו שקנה קרקע בארה"ב לצורך קבורתו, משום שלא רצה שיוליכוהו לארץ ישראל לקבורה.

אצטק נש"ל יו"ר סניף ה' א"י ת"י

אם רשאים לפנות המת כדי שיוכלו הבנים לילך על קברו לפעמים

ערב חג השבועות תשכ"ג

מ"ע"כ ידידי הנכבד מר ר' יצחק ברוידי שליט"א.

הנה בדבר לפנות ארונו של אביו ע"ה מעקראן לנא יארק באכר שכל בניו נמצאים בנא יארק וקשה להם ליסע לעקראן לילך על קברו כנהוג. פשוט שאסור שפינוי זה אינו לכבוד המת אלא להקל על הבנים כשירצו לילך על קברי אבות. ובצמצם כל הליכה על קבר אבות אינו חיוב ולכתבי האר"י שהביא המג"א סימן תקנ"ט ס"ק ט"ו אין לילך כלל לביה"ק אף לצורך בקור על קברי אבות. אבל אף שהעולם נוהגין לילך על קברי אבות וחסדין זה לכבוד אב אין זה כבוד המת ששייך להתיר הפיני בשביל זה אף אם לא יוכלו כלל לילך על קברי אבות לעולם. שלא בשביל כל כבוד הנדמה לאדם מתירין לפנות כמפורט בש"ך י"ד סימן שס"ג ס"ק ב' דרק משום כבוד לקברו אצל אבותיו מפנים ולא משום כבוד אחר, וכ"כ בשביל כבוד זה דלהמג"א בשם כתבי האר"י אינו מן הראוי לילך כלל שאסור לפנותו.

ידידי.

משה פיינשטיין

שמתחילתן מן יום הדין חכר לדבר (ל"ג ג' י"ג) ונמני אז ינתן לי ובשמואל הוא לומר (ש"ח ס"ט) למה הנוסמי לפנות זו ואם לז"ל לקברו נכחו ולהפסיקו למי הקברום מזה לקיים דבריו (א):

בענין פינוי עצמות השר משה מונטיפיורי לארץ ישראל

ב"ע ס' סיון תשל"ח מ"ע"כ ידידי הרה"ג משה ר"ר יצחק יעקבזאן שליט"א הלל הרה"ג העומדים בראש העד לשמירת הבתי עלמין. הנה מרוב הפסיקות לדינא כבר כתבתי שבסמ"א מוזנא אין להאריך בוטכות ובטעמים משום שאם נאריך בזה יאכרו אלו שרצים לפנותם מקברתם שיש בזה איזה שקלא וטריא ושייך שאיזה רב יתיר

השתוקקו בחייהם להקבר בא"י, וסייע ד' לאחד מבניהם
 'הלכה עמו עצמות הוריו וקברו קרוב לירושלים, אם
 יש לגנותו על פי הדין והאם עשה זה כצוה או עבירה?
 והשיב תשובה קצרה ופסקנית: מה שצוה הוא טוב
 מאד וכך עשו גדולי חכמי ישראל עכ"ל. וב, הסוב מאד
 שהשיב הרמב"ם ז"ל כלול תרתי הן על הקבורה בא"י
 בכלל וגם לרבות על הקבורה סמוך לירושלים שע"ז
 הוא ששאל, וכך כנראה הוא גם דבר עדותו על גדולי
 חכמי ישראל, והיינו שעשו בכזאת לצוות להעלות
 עצמותיהם לא"י וגם לקבורם סמוך לירושלים [ודקדק
 לכתוב „סמוך“ כי הרי אין מקיימין בית קברות
 בירושלים וברור דלזאת גם כוונת הרמב"ן].

ה) וכאשר הזכרתי מדברי הרמב"ן בזה"א שיש
 ענין מיוחד להקבר בירושלים, כך סצינו
 למעשה בתקופות הדורות שעברו שאנשי חר"ל היו
 מצוים כן במיוחד להעלותם ולקבורם בירושלים, יצוין
 לדוגמא בש"ת רדב"ז ס"י תשל"ב ששאל בכהן סקבר
 את מחו ע"מ לפנותו כדי להעלותו לירושלים אם מותר
 להסמא לו בזמן שפעלה אותו. וכן בס"ן תשמ"א
 שנשאל על מה ינהגו במצרים להניח על המתים
 מצבות של אבן גדולה וכותבין עליה שם המת
 וכשמפנין אותו להעלותו לירושלים באים העכורים
 וגונבין אותו וחוזרין וזוכרין לישראל לצורך מתים
 אחרים אם יש בזה צד איסור. ובמיוחד יצוין בש"ת
 רדב"ז ס"י שני אלפים ר"ו מה שזכיר בתוך דבריו
 שראה לאחד בגדולי הדור שהיה במצרים ואומר שהיה
 דר בא"י כיון דמצרים מצד גילוס לצד א"י. ובישעת
 פטירתו צונו להעלות עצמותיו לירושלים ע"י ש.

ק"ק צ"ג א"ת"ל ס"ק י"ב ס"מ"ן ס"ו

א. בעדיפות הקבורה בירושלים יותר מכללות ארץ ישראל.

מה שהערתם בסגל חבורה דמאין המקור להוד
 להקבר בירושלים יותר מכללות ארץ ישראל, דבחי"ל
 נזכר רק מענין להיות קבר בארץ ישראל.

א) הנה כבר כתבתי אדחת זה בספרי שו"ת צ"א ח"א
 ס"י ע"ת, והבאתי מהרמב"ן בזה"א שמדגיש
 במיוחד גם הענין להעלותו לירושלים (נוסף: לארץ
 ישראל) לכפרה שלו ולכבודו, ודייקתי להרכיב כן
 גם מדברי הרמב"ם בתשובותיו, וכן הבאתי ממעשים
 שנזכרים בש"ת רדב"ז ועל מנהג לפנות ולהעלות
 לירושלים, יע"ש.

וכעת מצאתי נוספות בש"ת רדב"ז מכתב יד הגדומה
 (בשנת תשל"ה) סימן קצ"ו שנשאל מפורש
 על מה שנתנו במצרים להוליך עצמות לירושלים אם
 יפה הם עושים, והשיב בזה"ל: יפה הם עושים להעלותם
 לירושלים דקבלה בידיו שאין תחיית המתים אלא
 בעמק יהושפט ושם ירדו הנשמות לגוף ונמצא ניצול
 מצלמל מחילת ואפילו מתי ארץ ישראל לא יקבלו
 הנשמות אלא שם עכ"ל.

הרי לנו הוראה מפורשת על הענין המיוחד להקבר
 בירושלים, ובצדה של ההוראה גם הנימוק לכך
 אשר לפיו יוצא מפורש גם על ענין מיוחד להעלות
 מארץ ישראל גופיה לירושלים, וגם על ענין יותר

לאחר עיכול הבשר ללקט העצמות ולקברם במקומם. ונהגו לקברם בראשונה
 במהמורות עד לעיכול הבשר. ואם הי' נידול וחה"ד גם בעצמות למה נהגו לנוול
 ולהרגיז מנחתו. ולמה דקדקו להמתין לעכול הבשר.

אכן בירושלמי (שם) אמרו אין מפנין את המת והעצמות. ומכאן ערערו
 איזה אחרונים על דברי הגו"ב (כמובא בש"ח אבלות קל"ח). והנלענ"ד שאיסור
 פיגור עצמות הנאמר בירושלמי הוא מטעם מנהג בויון, ולא ממהות הניווול הנאמר
 במת - שנראה נבקע ונסרח (כלשון רש"י בסנהדרין) ולא גם משום חה"ד. אלא
 משום בויון המת. כשמפנינים עצמות של מת בזמן שאין עושין כן כלם. אבל בזמן
 שהי' נהוג לפנות עצמות תו אין בזה גם מבזיון המת.

ק"ק צ"ג א"ת"ל ס"ק י"ב ס"מ"ן ס"ו

מה שכחתי מר דנרקנז לא שייך בלבו, יפה דן ויפה
 הורה ולא עוד אלא נלע"ד שאפילו בעצמות אם לא
 נשאר רק ענש בלי בשר לא שייך בלבו. וסמיכות שלי
 מדברי הטור"ד ס"י שס"ג נשאל לרצונו האם גאון וכו'
 והשיב ללא כדן עושים דהא חיישי רבנן למקום חפיסת
 שני מתים וכו'. הרי שעיקר החשש שמונחים עצמות
 הרבה מתים נגומא אחת אצל עיקר ליקוט עצמות
 ממקום קבר לא קפיד משום בלבו אלא ודאי לאחר
 עיכול הבשר ואלו כבר פסק הדין ליכא בלבו ואך נשרו
 עליו יכאז כמיז אצל אחר כלות הבשר אין חשש.

ק"ק צ"ג א"ת"ל ס"ק י"ב ס"מ"ן ס"ו

העברת מת מחו"ל לא"י

נדרשתי לאשר שאלתי מיד האדמו"ר סקל"ח זצ"ל שנלביץ
 כאמריקא והדיוק תיכף שיביאנהו לארץ הקודש, ושזב
 ששמו שיש שם סקרערים שלא להוליך אותו מהקיר שנלביץ
 בה. ושאלו אותי דין התורה אם יש איזה איסור בזה, או
 שיכולים להביאו, או שיש מצוה להביאו.

הנה בשו"ע יו"ד (סימן שסג סעיף א) מבואר, דכרי לקבורו
 בארץ ישראל מותר לפנותו, וזה אפילו בכה"ג שכבר
 נקבר בלי תנאי, ואם נתנהו שם ע"מ לפנותו מותר בכל
 ענין, ואפילו להוליכו לחו"ל.

ובש"ת רלב"ח (סימן סג) כתב דאף אם מגלה בחייו דעתו
 לאו שפיר למיסק מיתנא לארעא דישאל, אפ"ה
 שרי לבנהוי למיסקי ומצוה קעבדי. ובהיות שהמכירים יודעים
 שהאדמו"ר זצ"ל היתה כל משאת נפשו לדור בירושלם, וכפי
 שהם יודעים ברור הדבר דניח"ל להקבר בעיה"ק ירושלם, לכן
 מצוה להביאו ולקבורו בא"י ומי שמעכב יחוש לנפשו שלא
 יהיה לו חלק בין הגורמים לצערו של אותו צדיק.

כן הדין ששום שמצוה להביאו לארץ ישראל וכל המכבד
 אר"י זכה לראות בשמחתה במהרה.

ק"ק צ"ג א"ת"ל ס"ק י"ב ס"מ"ן ס"ו

ב) וראה זה מצאתי רברים גם לרצונו הרמב"ם ז"ל
 בזה, והוא בתשובותיו ס"י שצ"ב (הוצאת
 פייכז) הוא נשאל אם בדבר אחד מישראל שהורו

מיחד להקבר בעמק יהושפט.

הניסוק הזה של הרדב"ז הוא נימוק אחר ממה שהבאתי בספרי שם בשם ספר טוב ירושלים לגאון ר' יצחק פרחי ז"ל שהוא מפני שיצא שחא קבור תחת המזבח ומתקיים ממש מה שאמר ז"ל כל הקבר באי טאילו קבד תחת המזבח כיערש, ויתבן כישל לומר בזה דאלו האלו דאית.

ויפה כציון המעיל שם בסוה"ס כמקור לדברי הרדב"ז לתרגום שה"ש ח"ה. דכר כתוב עה"ש מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה וגו': אמר שלמה נביא דמיתו בגלותא יתדין למיתו ארח כוכיא מלרע לארעא כד יחון מיתיא יתיד לאתבועא טור משחא וכל מיתיא דישאל עתידו למסק מתחנהו ואפילו צדיקא ונפקין מן תחות טור משחא וכו' יעו"ש.

וא"כ לפנינו מקורות מפורשים על הענין המיוחד להקבר בירושלים בנוסף על הענין המיוחד להקבר בא"י.

על פי מה שכתב הרמב"ם סוף פ"א ד' א"ק

ב) ואבא לגדון השני אם איכא מעלייתא צירושנים צהלי מולתא, יכנה במי שמתית פרק י"ח בן אלנזר אומר קבר גאולה היתה לר"י ציננה שביו מנטיפין את המה לחיכה וכו' יאחי"כ מבנין אוחו לירושלים, ובהרמב"ן בסי' תירח האדם מניא מאמר זה וכוז כי אלכ נכפרה שלי ולכבודו בנין נכבדיתו לא"י ולירושלים הו לקברו אלל אבותיו מיתר פ"כ, הנה מוכח דגם לירושלים צפ"ע איכא מעלייתא נכפרה יותר מא"י, ש"ד משנתנו סוף כתובות דהכל מעלין לירושלים, וצפור יעו"ש לא הכתיקו זה וראיתו פתח צה"ה החדשים שהרז המני הרגיש בזה.

אלא דאיכא למיוד דהא איתא צירושנמי פ"ע דמזר כ"ג יפסקה הרמב"ם פ"ז ה"ד מצית הנחורה -- דאין מקוימן קבריה צירושנים יכיא גס כן צתוספתא דנגשים פ"א, וא"כ להעלית לירושלים האך משכחת לה, וא"ת לירושלים לאי דוקא אלל סמוך לירושלים כל שאינו צחוך היקף הומת ירושלים א"כ מה מעלייתא יש בזה כיון שהוא חין לירושלים, ואילו נאמר ש"ד דאיתא בצנהדרין י"ב ע"ב אין מעברין את השנה אלל ציהודה יתעטס דצטין שכני של מקום, ופרש"י ירושלים דוקא, אלל הרמ"ה שם הילק על רש"י דכל חק יהודה נקרא שכנו של מקום, ה"כ גס סמוך לירושלים יש בו קדושה יתרה אמנ"ס דוחק הוא צטין.

אמנם י"ל פפ"י דברי הרמב"ם צטיר השירים ח, ב' — שכחנ דחתיית המתים יכיה צהר הוצתים צצירושלים וכל הקצורים שם יפטר מנגול מחילות יע"ש דברים קדושים, א"כ כיון שכחננו דהפלאה לא"י הוא גס מעטס אהה"מ, אם כן יש מעלייתא צזה לירושלים על כל א"י, מ"מ להלכה י"ע צטין אם אפשר לפטח מא"י לירושלים ש"ד שפסח ציה ר"ג דצפוסקים אינו מוכח זה ובעור השמיט ענין ירושלים, ועיון חצינה הרדב"ז סימן תש"י"ב משמע ק"ח דאיכא צדיפתא צירושלים.

ספר פליקס ד: ס: 12

ה מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דודה תחת התפוח עוררתיה שמה חבלתה אמר שמה חבלה ילדתה:

כרמל פל

וה אמר שלמה נביא כד יחון מיתיא עתיד לאתבועא טור משחא וכל מיתיא דישקאל עתידין למסק מתחנותיה ואפלו צדיקיא דמיתו בגלותא עתידין למיתו אורח כוכיא מלרע לארעא ונפקין מן תחות משחא ורשיעיא דמיתו ואתקברו בארעא דישקאל עתידין לטהויהון רמין היקמא דדמי גבר אגנא באלא ככן ימרין כל ד"די ארעא מה הנה וכוותא דעמא דדין דסלקא ארעא רבוא רבון כיומא דסלקת מן מדברא לארעא דישקאל ומתפנקין על

רמ"י מרדא כיומא דאתנקמת תחות טורא דסיני לקבל ית אוריתא ובהיא שעתא עתידה ציון דהיא אמר דישקאל למילד ית בנהא וידושלם לקבלא ית בני גלותא:

על המים סוף פ"א ד' א"ק

י. עפר ארץ ישראל.
רבים משלומי אמוני ישראל שבחור"ל משתדלים לקבל חבילה מעפר אר"י (והמהדרין מהדרין לעפר הר הוייתם שבמזרח ירושלים) כדי לפזרו בקברם. (וכ"ה בא"י וברמ"א ס"ג ממדרש תנחומא). בהרבה מקומות מפורזין העפר בקבר תחת משכבו והנשאר ניתן תחת מראשותיו. ויש מפורזין מעט עפר גם על גופו היינו על תכריכיו תחת הסלית או תחת הסנובב, ויש מקימות נהגים לפזר מעפר אר"י על הפנים המצח וגבות עיניו ועל הכ"מ. ומעין זה כתוב במעב"י (פ"ב פ"ב) "ואם יהי' לו מעפר אר"י לשים תחתיו ובברית המעור וקצת על עיניו וכפ"י" (ואם כי מקפידין שלא ימצא רבב על בגדיו ועל גופו ולכן רובם נהגים לפזר רק תחת משכבו ומראשותיו. עכ"ז יש נהגין לפזר מהם גם על המצח וכו' — משום סגולת עפר אר"י, כנאמר ע"ז במעב"י שם).
המקור הוא מהירושלמי הגזיל "כיון שמגיעין לאר"י נוטלין גוש עפר ומניחין על ארונו כדכתיב וכפר אדמתו עמו". הן אמנם שם מדובר כשהביאודו לאר"י אבל עפר אר"י בחור"ל מאן שמעת לן שיש בו משום קדושת וסגולת אר"י ו הא פשטא דמילתא משמע שאין חלוק בין עפר אר"י לבין עפר חור"ל, כל עיקר תלוי באיזה מקום הוא נמצא, אם באר"י אפי' עפר הבא מחור"ל היה אר"י, שאם העפר על הארץ או הוא בעצ"ז נקוב הנורע בו חייב במצות התלויות בארץ, ואם הוא בעצ"ז שאינו נקוב חייב מדרבנן, וכדחגי במתני' דחלה (פ"ב ב') עפר חור"ל שבא בספינה לארץ חייב במעשרות ובשביעית, אר"י אימתי כו', שקמ"ל אפי' עפר חור"ל, דאין חלוק בהעפר עצמו (וכמו שמירש בפי' משנה ראשונה שם), ואילו בחור"ל עפר אר"י המובא לשם אין בו קדושת אר"י, ובין שהוא בעצ"ז נקוב שנתבטל לארץ בין שהוא בעצ"ז שאינו נקוב שלא נתבטל — אינו חייב אף מדרבנן. וכ"ה במ"מ בכורים (פ"ב ט').
אולם מלבד מה שאפשר לפסק בעיקר ד"ז אף גם הוא אפי' שעפר אר"י הבא לחור"ל בעצ"ז שאינו נקוב שפטור אפי' מדרבנן — מ"מ מסתבר שיש

4

בו מסגולת הארץ דקדושת הארץ חלה על האויר והאדמה ביחד, שניהם יחדיו מהמים את חיוב המצות התלויות בארץ, דבלי העפר אין ארץ, וגם הוא מהגורמים לחיוב. ולפי"ז יש גם בהעפר אם לא כל קדושת הארץ עכ"פ מן קדושת מסגולת הארץ. וגם יש בו מתועלת לתחיה העתידה אם מצד עצמו או מצד שאיפת המנוח בקיימו "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", וגם מצד הכלל שכל דבר ודבר חזר סו"ס למקורו ומקומו.